

УДК 631.53: 635.646

Г.І. Яровий, д-р с.-г. наук, професор

В.П. Сєвідов, аспірант

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
(м. Харків, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ОГІРКІВ У ЗАХИЩЕНОМУ ҐРУНТІ

Розглянуті та вивчені особливості вирощування огірків як провідної культури захищеного ґрунту, зокрема у плівкових теплицях. Вирощування огірка під плівкою ведеться практично по всій території України. При правильному їх вирощуванні в тепличних умовах можна отримати набагато більший урожай, ніж у відкритому ґрунті.

Ключові слова: виробництво, огірок, теплиці, урожайність, захищений ґрунт.

Постановка проблеми. Основними резервами збільшення виробництва продукції овочівництва захищеного ґрунту є зростання урожайності та більш ефективного використання посівних площ за рахунок більш повного їх використання та збереження посівів. Збільшення урожайності у свою чергу передбачає ліквідацію втрат урожаю, точного виконання необхідних агротехнічних, організаційно – технічних та економічних заходів. Також можна збільшити виробництво продукції за рахунок використання можливостей одержання з однієї і тієї ж площі декількох урожаїв у рік і підвищення її якості.

Метою досліджень є визначення особливостей вирощування огірків у закритому ґрунті, зокрема у плівкових теплицях.

Виклад основного матеріалу. В умовах збільшення потреби населення у свіжих овочах їх виробництво з року в рік зростати. І ця динаміка обумовлюється станом організації виробництва овочів захищеного ґрунту. Овочівництво захищеного ґрунту Харківської області представлено такими видами культивуваційних споруд цієї галузі – скляними та плівковими теплицями. Характерно, що в області скляні теплиці зосереджені у господарствах сільськогосподарських підприємств. Скляні теплиці мають перевагу перед плівковими: скло – довговічний і міцний матеріал для покриття теплиць. Його відмінні властивості – висока здатність пропускати світло і прекрасна теплоізоляція. Однак у скляних теплиць є і недолік: всередині повітря може сильно нагріватися, що дуже погано позначається на загальному стані рослин. Також їх мінус – трудомісткість скління. Велика маса скла вимагає надійного, міцного каркаса. Скло повинно мати товщину

не менше 4 мм. Чим більше розміри рам, тим краще буде освітлення теплиці. Але це збільшує витрати на обігрів. Та й замінити велике розбите скло буде теж дорожче [1].

До мінусів скляних теплиць належить також і крихкість самого матеріалу, який має властивість ламатися не тільки через фізичний вплив, але і внаслідок температурних перепадів (велика різниця температур всередині та зовні теплиці при сильному морозі). У господарствах населення розміщені переважно плівкові теплиці.

Огірок – провідна культура захищеного ґрунту як за зайнятими площами, так і за обсягом виробництва. Огірок вирощують у культивуваційних спорудах різних типів. Терміни культури визначаються світловими та іншими зональними, а також організаційними умовами. В основу системи використання в культивуваційних спорудах закладений культурооборот – план використання споруди протягом року, що включає чергування культур, а також проведення підготовчих та інших організаційно-господарських заходів. У тепличному господарстві звичайно є кілька культурооборотів для окремих теплиць або груп споруд. Культурооборот може включати один або кілька оборотів [2].

Огірок в Україні посідає перше місце за площами в захищеному ґрунті.

Переваги культури огірка в захищеному ґрунті:

- найбільш урожайна і рентабельна культура;
- скоростигла культура;
- помірно вибаглива до освітлення.

Огірок вирощують:

- у зимово-весняний період (займає 70-80% зимових теплиць);
 - у весняно-літній період (займає 90% усіх теплиць, вирощується в них після розсади);
 - у літньо-осінній період (вирощується 10-15% від загальної площі теплиць, тому що ріст і розвиток рослин восени проходять у період погіршення умов освітлення та зростаючій вологості повітря, що викликає масове ураження хворобами і шкідниками. Хоча попит на продукцію в цей період великий).

Результати досліджень. Вирощування огірка під плівкою ведеться практично по всій території України. На сьогоднішній день загальна площа під огірком у захищеному ґрунті становить близько 2,5 тис. га.

У 2001 р. у господарствах усіх категорій Харківської області налічувалося 175,3 га захищеного ґрунту, до 2016 р. площа зайнята під теплицями становила 156,0 га, що на 11 % менше у порівнянні з 2001 р. За останні три роки площа культивуваційних споруд захищеного ґрунту зменшилася на 9,0 га за рахунок скорочення посівних площ у фермерських господарствах (у 2016 р. на 5,5 % у порівнянні з 2013 р.),

посівні площі у сільськогосподарських підприємствах не змінювалися (таблиця 1).

У 2001 р. у сільськогосподарських підприємствах Харківської області налічувалося захищеного ґрунту – 65,2 га, у тому числі скляних теплиць – 55,6 га, плівкових теплиць та утепленого ґрунту – 9,6 га. У 2016 р. площі відповідно становили: скляних теплиць – 45,7 га, від плівкових теплиць, парників і утепленого ґрунту господарства відмовилися. У скляних теплиць багато плюсів: висока прозорість, скло не виділяє запахів під час нагрівання теплиці сонцем. Всі отрутохімікати і добрива, що пристали до скла легко відмиваються. Недоліком плівкових теплиць є значна трудомісткість монтажу та демонтажу плівкового покриття та недостатня надійність його кріплення до каркаса в поперечному напрямі. Також одним з недоліків – недовговічність плівки – від двох до п'яти сезонів. Щовесни треба покривати теплицю плівкою, а восени цю плівку треба знімати, що забирає чимало часу.

1. Структура розвитку овочівництва захищеного ґрунту у Харківській області [статистичні дані]

Найменування	2001 р.			2013 р.			2014 р.			2015 р.		
	Усього	теплиці		Усього	теплиці		Усього	теплиці		Усього	теплиці	
		скляні	плівкові		скляні	плівкові		скляні	плівкові		скляні	плівкові
Всі категорії господарств												
Площа, га	175,3	55,6	119,7	165,0	48,9	116,1	156,0	45,9	110,1	156,0	45,9	110,1
у т.ч. у фермерських та сільськогосподарських підприємствах												
Площа, га	65,2	55,6	9,6	54,9	48,9	6,0	45,9	45,9	0,0	45,9	45,9	0,0

Розміщувати тепличні комплекси треба поблизу великих промислових центрів або транспортних магістралей. Кращі ділянки для теплиць – південно-західні та південно-східні схили, що мають захисні насадження або будови з півночі та сходу, а також з боку пануючих вітрів. Не можна розташовувати теплиці в низинах. Рівень ґрунтових вод має бути не ближче 1,5 м від поверхні землі. Весняні плівкові теплиці розташовують поблизу зимових теплиць і котельних, що опалюють житлові будинки, це дає можливість щільніше використовувати їх у весняний період.

Плівкові теплиці доцільно переводити на електрообігрів для отримання раннього урожаю. Інтенсивне використання теплиць протягом всього року, високі урожаї овочів у спорудах захищеного ґрунту, обмежений об'єм кореневого живлення, вживання частих і рясних поливів обумовлюють необхідність штучного створення високородючих ґрунтових сумішей (ґрунтів).

Господарства населення використовують переважно плівкові теплиці. Зауважимо, що у плівкових теплицях основною культурою є огірок. У таких теплицях вологе повітря накопичується інтенсивніше, ніж у теплицях під склом. Вентиляція помірна, вентиляційні рами відкривають з підвітряної сторони. Оптимальна вологість ґрунту до цвітіння – 65-75%, після початку цвітіння 75-85%. Відносна вологість повітря в сонячні дні 85-95%, похмурі – 80-90%. До безперечних плюсів плівкових теплиць належить відносно низька вартість. Жоден інший вид теплиць (засклені, полікарбонатні та ін.) не має такої собівартості як плівкова теплиця. При виготовленні промислових теплиць це важливий плюс. Плівка з поліетилену за нормальних умов експлуатації може прослужити від п'яти до семи років.

Огірок – одна з найбільш скоростиглих плодових овочевих культур (у порівнянні, наприклад, з перцем, баклажаном, томатом), оскільки починає плодоносити через 1,5-2 місяці після появи сходів, це чи не найпопулярніший овоч в Україні, його використовують в їжу як у свіжому вигляді, так і для консервування, тому він практично завжди затребуваний на ринку [3].

Ціна на огірки в березні, квітні і травні – в період, коли продукція надходить зі скляних і плівкових теплиць, – значно вища (16-23 грн / кг) у порівнянні з літніми місяцями. Масове надходження продукції з відкритого ґрунту припадає на червень, липень і серпень. Тому ціна в цей час значно нижче і становить 1-3 грн за кілограм. Таким чином, термін поставки продукції є визначальним фактором, що впливає на ціноутворення.

Висновки. Вирощування огірка в плівкових теплицях пов'язано зі специфічними умовами мікроклімату, який багато в чому залежить від погодних умов. Тут спостерігаються несприятливі коливання температури повітря, проте надходження високої сонячної радіації в другій половині весни дозволяє отримати великі врожаї. У таких теплицях значно більша ймовірність ураження рослин хворобами та шкідниками.

Більше уваги повинно приділятися дезінфекції ґрунту, конструкцій теплиці та інвентарю; своєчасному видаленню рослинних залишків з теплиці; підготовці органічних добрив і ґрунтових сумішей. Для вирощування в плівкових теплицях використовувати сорти і гібриди огірка інтенсивного типу, скоростиглі, високопродуктивні, що

не мають гіркоти і довго зберігають зелене забарвлення плоду. У наших умовах такими гібридами є Кріспіна F₁, Сатіна, Престо F₁, Самба F₁ та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олійник Т.І. Овочівництво захищеного ґрунту в контексті забезпечення продовольчої безпеки України: монографія / Т.І. Олійник, І.О. Севідова. – Х.: Майдан, 2012. – 232 с.
2. Кравченко В.А. Огірок: селекція, насінництво, технології / В.А. Кравченко, О.В. Приліпка, Н.І. Янчук. – ВД «ЕКМО», 2008. – 176 с.
3. Болотских А.С. Огурцы /А.С. Болотских. – Х.: Фолио, 2002. – 283 с.

*Стаття надійшла до редакції
05.06.2016*

Г.И. Яровой, д-р с.-х. наук, профессор
В.П. Севидов, аспирант
Харьковский национальный аграрный
университет им. В.В. Докучаева
г. Харьков, Украина

Особенности выращивания огурцов в защищенном грунте

Рассмотрены и изучены особенности выращивания огурцов как ведущей культуры защищенного грунта, в частности в пленочных теплицах. Выращивание огурца под пленкой ведется практически по всей территории Украины. При правильном их выращивании в тепличных условиях можно получить гораздо больший урожай, чем в открытом грунте.

Ключевые слова: производство, огурец, теплицы, урожайность, защищенный грунт.

G.I. Yarovoy, doctor of agricultural sciences, professor
V.P. Sevidov, postgraduate student
Kharkiv national agrarian university named after V.V. Dokuchayev
Kharkov, Ukraine

Features of growing cucumbers in greenhouses

Considered and studied the features of growing cucumbers as the leading culture protected ground, particularly in film greenhouses. Growing cucumber in a film is almost all over Ukraine. Properly grown in their greenhouse conditions can be much greater yield than the open ground.

Keywords: production, cucumber, greenhouse, productivity, protected ground.